

Witam

Zebrane z Internetu różne tezy – do poczytania

Stosunki między rodzicami a dziećmi

- Przyjęta w prawie rodzinnym zasada dobra dziecka oznacza, że jego interes rozstrzyga przede wszystkim o tym, jak rodzice i opiekunowie powinni wykonywać swe obowiązki względem dzieci i rodziny, oraz w jakim kierunku powinny iść rozstrzygnięcia sądu w sprawach rodzinnych. Przykładu takiego rozumienia zasady dobra dziecka i związanej z nią zasady dobra rodziny dostarczają powołane już wyżej wytyczne Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1974 r. III CZP 1/74 (OSNCP 1975/3 poz. 37). Dobro dziecka pozostaje z reguły w pełnej harmonii z interesem rodziców. Jeżeli wyjątkowo dojdzie do rozbieżności między tymi wartościami, zasada dobra dziecka nie może prowadzić do zapoznawania przy podejmowaniu przez sąd określonych rozstrzygnięć interesu rodziców. Jeżeli przeto w ostatecznym wyniku ochrona dziecka da się pogodzić z interesem rodziców, sąd nie może ich interesu nie wziąć pod uwagę, nawet przy założeniu, że rozstrzygnięcie wywoła pewne przejściowe skutki ujemne dla dziecka. Interes rodziców musi przeto zejść na dalszy plan dopiero wtedy, gdy w żadnym razie nie da się pogodzić z uzasadnionym interesem dziecka.
- Prawnorodzinna zasada równości wszystkich dzieci stanowi realizację konstytucyjnej normy, w myśl której dzieci urodzone **poza małżeństwem mają te same prawa co dzieci urodzone w małżeństwie. Zasada ta leży u podłoża wszystkich unormowań regulujących stosunki między rodzicami a dziećmi.** Dotyczy to w szczególności unormowań regulujących stan cywilny dziecka i zasady jego dochodzenia, nazwisko dziecka, władzę rodzicielską, opiekę, obowiązek alimentacyjny i prawa do spadku po rodzicach.

Władza rodzicielska

- Zasadnicze znaczenie dla oceny, jak sądy opiekuńcze powinny orzekać w sprawach, w których chodzi o rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej, ma sama koncepcja tej władzy w ujęciu polskiego ustawodawcy. W odróżnieniu od systemów prawnych, jakie obowiązywały dawniej na ziemiach polskich, władza rodzicielska według kodeksu rodzinnego i opiekuńczego to przede wszystkim zespół obowiązków rodziców względem dziecka. Uprawnienia rodziców w stosunku do dziecka są niejako wtórnym składnikiem tej władzy (por. art. 95 § 1 i 97 § 1 kro). Uprawnień tych nie należy jednak nie doceniać. W szczególności wszelkie decyzje sądu opiekuńczego dotyczące władzy rodzicielskiej powinny – jeżeli to tylko w konkretnym wypadku da się pogodzić z dobrem dziecka – liczyć się z dezyderatami i interesem rodziców. Należy dalej także pamiętać, że władza rodzicielska obejmuje całokształt spraw dziecka i pieczę nad jego osobą, zarząd jego majątkiem oraz jego reprezentowanie. Do rodziców w szczególności należy nadawanie zasadniczego kierunku wychowania dziecka, z tym jednak, że kierunek ten nie powinien godzić w podstawowe zasady moralności socjalistycznej i cele Państwa Ludowego. Przy wychowywaniu dziecka rodzice powinni współdziałać ze szkołą oraz z organizacjami młodzieżowymi.

- W wypadku nieprawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej – zarówno z przyczyn nie zawinionych, jak i zawinionych (co się zdarza znacznie częściej) przez rodziców – sąd opiekuńczy może skorzystać z szerokiego wachlarza środków zaradczych, zasadą bowiem jest, że sąd ten może wydać każde zarządzenie, jakie w danych okolicznościach jest ze względu na dobro dziecka konieczne lub celowe. W szczególności – poza środkami najbardziej drastycznymi w postaci pozbawienia władzy rodzicielskiej i jej zawieszenia oraz pozbawienia rodziców osobistej styczności z dzieckiem – sąd opiekuńczy może wydawać różnorodne zarządzenia należące do kategorii tzw. ograniczeń władzy rodzicielskiej w rozumieniu art. 109 kro. Do tych zarządzeń należą zwłaszcza te, które zostały wymienione w nowych, wprowadzonych przez nowelę z 19 grudnia 1975 r. przepisach art. 109 § 2 i 3 oraz 113 § 2 kro.
- Do szczególnie głęboko sięgających w sferę uprawnień rodziców należy ograniczenie ich władzy przez umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Dlatego środek ten powinien być stosowany dopiero wtedy, gdy inne zarządzenia nie dały pożądanego wyniku lub gdy ze względu na szczególne okoliczności sprawy można uznać, że takiego wyniku nie dadzą. Wydanie przeto takiej decyzji jest niezbędne, gdy środowisko rodzinne wywiera ujemny wpływ na wychowanie dziecka albo gdy rodzice nie są w stanie poradzić sobie z codziennymi problemami wychowawczymi. Decydując się na takie rozstrzygnięcie, sąd opiekuńczy powinien mieć na uwadze, że z reguły bardziej celowe jest umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej aniżeli w placówce opiekuńczo-wychowawczej, jak bowiem stwierdzają specjaliści, pobyt w takim zakładzie wywiera nieraz ujemny wpływ na psychikę dziecka; natomiast rodzina zastępcza stwarza dziecku – jeżeli tylko jest należycie dobrana – naturalne warunki rozwoju. Oddając dziecko rodzinie zastępczej, sąd opiekuńczy powinien pouczyć jej reprezentantów, że od tej chwili do nich należy obowiązek i prawo wykonywania bieżącej pieczy nad osobą małoletniego, jego wychowania, jego reprezentowania w dochodzeniu świadczeń przeznaczonych na zaspokajanie potrzeb związanych z utrzymaniem oraz że dotyczy to także dochodzenia alimentów od rodziców małoletniego (art. 112¹ kro).
- Z praktycznego punktu widzenia istotne znaczenie mają także środki ingerencji w sferę władzy rodzicielskiej w postaci roztoczenia nadzoru nad wykonywaniem tej władzy przez rodziców. Oceniając celowość zastosowania tych środków, należy mieć na uwadze, że sąd opiekuńczy nie wykonuje opisanego nadzoru – tak jak w wypadku opieki – ex lege, lecz dopiero na podstawie swojej decyzji. Normując w ten sposób to zagadnienie, ustawodawca wyszedł z założenia, że więź rodzinna istniejąca między rodzicami i dziećmi i normalne w tych stosunkach uczucie miłości z reguły stanowią dostateczną gwarancję prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej. Wynika z tego, że decyzja o roztoczeniu nadzoru nad sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej musi wskazywać, że ten naturalny mechanizm w konkretnym wypadku przestał działać lub działa nieprawidłowo.
- Postępowanie dowodowe, poprzedzające wydanie orzeczenia w przedmiocie władzy rodzicielskiej, powinno być wszechstronne i wyczerpujące. W szczególności w szerokim zakresie sąd opiekuńczy powinien korzystać z pomocy biegłych specjalistów z takich dziedzin jak pedagogika, psychologia, psychiatria i medycyna. Bez pomocy tych specjalistów wydanie prawidłowej decyzji co do dalszego kierunku i sposobu sprawowania pieczy nad dzieckiem najczęściej nie jest możliwe.

Opieka

- Do podstawowych założeń przyjętego przez kodeks rodzinny i opiekuńczy systemu opiekuńczego należy zasada dobra dziecka i zasada powszechności opieki oraz związana z nią zasada ustanawiania opieki z urzędu. Pierwsza z tych zasad oznacza, że dobro dziecka stanowi kryterium rozstrzygające zarówno w wyborze opiekuna, jak i o treści innych rozstrzygnięć wydawanych przez sąd opiekuńczy w toku trwania opieki. W myśl drugiej zasady co do każdego dziecka, nad którym nie sprawuje władzy rodzicielskiej przynajmniej jedno z rodziców, powinna być ustanowiona opieka w sensie prawnym, choćby nawet dziecko znajdowało się w należytych warunkach i pod dobrą pieczęą krewnych lub innych osób bliskich. Zgodnie z trzecią zasadą ustanowienie opieki następuje z urzędu, a więc niezależnie od inicjatywy osób zainteresowanych. Sąd opiekuńczy ma więc obowiązek stałego badania i ustalania na podstawie wszelkich dostępnych mu informacji, czy co do określonego dziecka lub dzieci nie występuje prawny powód w rozumieniu art. 145 § 2 kro ustanowienia opieki, inne zaś sądy obowiązane są do dostarczania takich informacji sądom opiekuńczym ilekroć tylko powezmą o nich wiadomość w toku swego urzędowania.
- Ustanawiając opiekę nad małoletnim sąd opiekuńczy powinien mieć na uwadze reformę tej instytucji wprowadzoną przez nowelę z 19 grudnia 1975 r., a polegającą na przyjęciu założenia, w myśl którego rodzina zastępcza przestała być tylko środkiem ograniczenia władzy rodzicielskiej, lecz stała się także formą opieki. Stosownie do tego art. 146 kro w nowym brzmieniu pozwala na wspólne sprawowanie opieki przez małżonków. Ta forma opieki wykazuje z reguły wyższość nad opieką tradycyjną, sprawowaną przez jedną osobę, poza środowiskiem rodziny zastępczej, gdyż zapewnia dziecku naturalne warunki rozwoju. Dlatego też sąd opiekuńczy powinien dążyć do powierzenia opieki obojgu małżonkom. Z mocy wyraźnego uregulowania (art. 149 § 4 kro) zasada ta nie powinna doznawać odchyień, gdy małoletni już przed ustanowieniem opieki został umieszczony w rodzinie zastępczej. Nie jest to jednak zasada bezwzględna. Ustanowienie opieki jednoosobowej powinno mieć miejsce wtedy, gdy ze względu na szczególne okoliczności konkretnego wypadku jest to bardziej pożądane, np. gdy sprawowania opieki chce się podjąć samotna osoba, związana uczuciowo – najczęściej ze względu na pokrewieństwo – z małoletnim. Przyczyną ustanowienia opieki jednoosobowej mogą być także trudności, jakie napotyka powierzenie jej małżonkom.
- Dla prawidłowego toku opieki szczególne znaczenie ma powołanie na opiekunów (opiekuna) właściwych osób (osoby), tj. takich, które mogą zapewnić dziecku należyte wychowanie. Dlatego sąd opiekuńczy powinien kłaść nacisk na zebranie danych określających kwalifikacje podmiotowe wchodzących w rachubę kandydatów lub kandydata na opiekuna. Zgodnie z unormowaniem ustawowym (art. 149 kro) i odpowiadającym temu unormowaniu doświadczeniem życiowym z reguły najlepszymi kandydatami na opiekunów są osoby wskazane przez ojca lub matkę, którzy dokonując takiego wyboru nie byli pozbawieni władzy rodzicielskiej, lub należące do kręgu krewnych dziecka, dla którego ma być ustanowiona opieka. Co do tych osób można bowiem przypuszczać, że będą one darzyły dziecko uczuciem, które w jakimś stopniu wyrówna brak miłości rodzicielskiej. W każdym jednak wypadku rozstrzygające znaczenie – jeżeli chodzi o wybór opiekunów lub opiekuna – ma dobro dziecka.
- Jak to już poprzednio zaznaczono, opiekunowie (opiekun), podlegają stałemu nadzorowi sądu opiekuńczego (art. 155 § 1 kro). Nadzór ten powinien być tak zorganizowany, aby sąd opiekuńczy uzyskiwał regularne i rzeczywiste dane o sposobie sprawowania opieki i jej wynikach, a więc aby kontrola ze strony sądu była realna. Sąd ten nie może się przeto ograniczać do odbierania samych sprawozdań od opiekunów (opiekuna). Powinien ponadto sprawdzać, w jakich warunkach dziecko żyje, jak się przedstawia jego rozwój fizyczny i duchowy, jakie robi postępy w nauce; w miarę potrzeby badać dziecko przez specjalistów

(lekarzy, psychologów), kontaktować się z innymi organami (np. ze szkołą), sprawdzać warunki bytowania dziecka za pośrednictwem kuratora sądowego itp. Chodzi o to, aby nadzór był rzeczywisty, a nie formalny. Sąd opiekuńczy powinien też przesłuchiwać dziecko poddane opiece, oczywiście w dłuższych odstępach czasu i w taki sposób, aby nie wzbudzać u niego nieufności do opiekuna. Należy też kontrolować, czy opiekunowie nie podejmują, wbrew art. 156 kro, sami decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku małoletniego.